

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักศึกษา
สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

The Fourfold Iddhipāda Application for Studying of Students
on Social Work Subject, Mahamakut Buddhist University,
Isan Campus, Khon Kaen Province

สิทธิพร เกษจ้อย¹, พระวรชาติ ทะสา², พระมหาสัจจารักษ์ ไธสงวน³,
ประเสริฐ ชมพหรมมา⁴, วิรุธ นิลเพชร⁵
Sitthiporn Khetjoi¹, Phra Worachat Thasa²,
Phramaha Saccarak Raisa-nguan³,
Prasert Chompromma⁴, Wiruth Ninpetch⁵

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus

Corresponding Author; E-mail: piakealexander@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 การวิจัยนี้เป็นเชิงสำรวจ คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ภาคปกติ ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 140 รูป/คน โดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ประมวลผลโดยใช้สถิติแบบพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.57$) 2) การศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ พบว่า (1) ด้านฉันทะ ควร

ปรับการเรียนสอนให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและความต้องการโดยรวมของนักศึกษาเพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ในสาขาวิชาที่เรียน (2) ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมในการเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้ (3) ด้านจิตตะ ควรมีการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบการเอาใจใส่และความตั้งใจในการศึกษาในแต่ละรายวิชา (4) ด้านวิมังสา ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสม

คำสำคัญ: ธรรมประยุกต์; อิทธิบาท 4; มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน; สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

Abstract

This research has the objectives to study the fourfold Iddhipāda application for studying of students on social work subject and to study the suggestion of fourfold Iddhipāda for developing the process of teaching. It is a survey research. The data are collected from 140 students-the first to fourth year regular social work students of Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Khon Kaen Province, including monks and laymen. The tool is conducted by questionnaires and data analysis is based on descriptive statistics: percentage, mean, and standard deviation.

The results are as follows: 1) the fourfold Iddhipāda application for studying of students on social work subject is overall a high mean level ($\bar{X}=3.57$) and 2) there are four suggestions from this study to develop learning methods and the ability of the students: 1) Chanda: it is to change and adopt teaching methods following course description and overall of the students' need to motivate students' desire to study; 2) Viriya: it is to provide learning activities to enchant and motivate the students to study; 3) Citta: it is to test after teaching to know about students' attention and their understanding in every subject; 4) Vimamsā: it is to support the students to share their opinion about learning for improving learning methods appropriately.

Keywords: Applied Dhamma; Iddhipapa 4; Mahamakut Buddhist University, Isan Campus; Social Work Subject

บทนำ

การที่คนอยู่ในสังคมหมู่มากร่วมมีความคิดอ่านเขียนที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นสังคมภายนอกหรือสังคมภายใน บุคคลที่มาร่วมกันทำงานด้วยโครงสร้างและการประสานงานด้วยวิธีการหรือหลักการที่ชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ องค์กรหรือหน่วยงานมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เยาว์วัย กล่าวคือ ในวัยเด็กได้รับการเลี้ยงดูมาในชุมชนในสังคมซึ่งประกอบด้วยครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน เป็นต้น เมื่อเติบโตขึ้นก็ได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาและต่อมาได้ประกอบอาชีพในองค์กรทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชน (ธุรกิจ) องค์กรซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนและงานทั้งสององค์ประกอบนี้มักจะอยู่ควบคู่กันเสมอ อาจกล่าวได้ว่า องค์กรหรือหน่วยงาน คือ รากฐานของการดำเนินชีวิตอันเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมและเป็นศูนย์รวมของคน ดังนั้น องค์กรหน่วยงานหรือธุรกิจและมนุษย์เป็นปัจจัยควบคู่ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในการศึกษาเล่าเรียนก็เช่นเดียวกัน นักศึกษาร่วมมีจุดมุ่งหมาย คือ การ

เรียนจบได้รับปริญญาและถือเป็นก้าวแรกสู่การเริ่มต้นในชีวิตการทำงาน ความรับผิดชอบที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อนักศึกษาทุกคน เพราะการที่นักศึกษาจะประสบความสำเร็จในการเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียนของตน นักศึกษาที่มีความรับผิดชอบ ย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลา เกิดความก้าวหน้าในการเรียน รวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น แต่ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้และยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่น จึงกล่าวได้ว่า ความรับผิดชอบมีความสำคัญและควรปลูกฝังแก่นักเรียนนักศึกษาทุกคน ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลและจำเป็นต้องปลูกฝังให้นักศึกษาเพื่อให้เป็นนักศึกษาและพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า คนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคง นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 10 ยังได้กำหนดให้มีการพัฒนาเยาวชนไว้หลายด้าน ที่สำคัญด้านหนึ่งคือ ความรับผิดชอบในหน้าที่

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เดิมชื่อว่า สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2533 ณ วัดศรีจันทร์ (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามมติของสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต่อมาได้รับอนุมัติให้เป็นวิทยาเขตแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2540 ภายหลังได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ จัดตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยราชวิทยาลัย มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีชื่อว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ต่อมาวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ได้ย้ายจากวัดศรีจันทร์ (พระอารามหลวง) ไปอยู่ที่บ้านโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเป็นสถานศึกษาด้านพระพุทธศาสนา 2) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ 3) เพื่อให้ศาสนทายาทได้เป็นกำลังในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสม

สมกับกาลสมัย 4. เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้า วิจัยทางพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและประติมากรรมทางพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงเป็นสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่เปิดสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควบคู่กับสายสามัญ โดยเน้นทั้งวิชาและจริยธรรม คือความรู้และความประพฤติที่ดีงาม ในด้านจัดการศึกษาได้เปิดรับสมัครทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เพื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ ส่วนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเปิดรับสมัครเฉพาะภาคนอกเวลาราชการ (เสาร์-อาทิตย์) สาขาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี คือ 1) คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ 2) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ 3) คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สาขาวิชาการสอนภาษาไทย สาขาวิชาการสอนสังคมและการสอนพระพุทธศาสนาในระดับปริญญาโท คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา และในระดับปริญญาเอก คือ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ทั้งนี้ นักศึกษาทุก

ระดับจะต้องเรียนวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควบคู่กับวิชาการสมัยใหม่เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาตามหลักปรัชญาที่ว่า ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน สภาวิชาการ ถิ่นกรองและเห็นชอบหลักสูตรครั้งแรก ในการประชุมครั้งที่ 1/2554 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2554 สภามหาวิทยาลัยอนุมัติหลักสูตรในการประชุมครั้งที่ 1/2554 วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2554 และเริ่มเปิดสอนภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จนมาถึงปัจจุบัน หลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้รับการประเมินเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ความสำคัญของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นการศึกษาเพื่อการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมและการพัฒนาสังคม การยอมรับความหลากหลายในมิติต่าง ๆ การสร้างสังคมให้มีความสุขไม่เลือกปฏิบัติ เคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนและสิทธิการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของทุกภาคส่วน การรับใช้สังคมและการสร้างจิตสำนึก

ในการรับผิดชอบหน้าที่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ทักษะและทักษะในด้านสังคมสงเคราะห์ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมสงเคราะห์สังคมส่วนรวมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม 2) เพื่อปลูกฝังความรู้ความเข้าใจปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีและทักษะทางสังคมสงเคราะห์ให้เอื้อต่อการพัฒนาสังคมสงเคราะห์และประเทศชาติ 3) เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน จรรยาบรรณในการปฏิบัติงานหลักการและวิธีการในการพัฒนามนุษย์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ร่วมกันโดยผาสุก 4) เพื่อประยุกต์หลักการ วิธีการและทักษะทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) เพื่อประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการงานสังคมสงเคราะห์ 6) เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น (หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต, 2559: 4)

จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลของคะแนนการสอบวัดผลในรายวิชาต่าง ๆ รวมทั้ง ผลการสอบถามอาจารย์ประจำสาขาวิชาและอาจารย์

ผู้ทำการสอน พบว่านักศึกษาบางกลุ่มยังขาดความรับผิดชอบในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ได้แก่ การเข้าเรียนไม่ตรงเวลา การนำงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนขึ้นมาทำขณะอาจารย์กำลังบรรยาย ส่งงานไม่ทันภายในเวลาที่กำหนด ขอบพูดคุยขณะอาจารย์บรรยาย การไม่ติดตามงานและแก้ไขงานให้ถูกต้อง พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อนักศึกษา ทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่อยู่ในระดับที่ไม่พึงประสงค์และทำให้เกิดปัญหาตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาต่อตนเองคือ เรียนไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าเอาไว้และยังเป็นปัญหาที่กระทบไปถึงครอบครัวอีกด้วย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนด้วยการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ซึ่งเป็นแนวทางการเรียนและการทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 306: 277; เล่ม 21 ข้อ 276: 391) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ เพราะเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผล

สำเร็จในชีวิต การเรียนและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักอริยบทธรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เพื่อนำผลจากการ ศึกษาในครั้งนี้ไปปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและการส่งเสริมให้นักศึกษาได้นำหลักอริยบทธรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการฝึกปฏิบัติงานเพื่อเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพและอาชีพอื่น ๆ ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำหลักอริยบท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

2. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นเชิงสำรวจ กลุ่มประชากรตัวอย่างในการวิจัย คือนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ภาคปกติ ทั้งฝ่ายบรรพชิต/คฤหัสถ์ชั้น

ปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบสอบถามแบบปลายเปิดเพื่อทราบถึงข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านฉันทะ 2) ด้านวิริยะ 3) ด้านจิตตะ และ 4) ด้านวิมังสา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

โดยแบบสอบถามทั้งหมดได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงโครงสร้างและเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้น นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจแก้จากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำทดสอบ (Try-out) จำนวน 30 ชุด โดยทดสอบกับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์

แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) และได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.90

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา ดังนี้ ร้อยละ 47.90 เป็นเพศชายและร้อยละ 52.10 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 11.50 มีอายุต่ำกว่า 19 ปี ร้อยละ 81.30 มีอายุ 20-25 ปี และมีอายุตั้งแต่ 26 ปีขึ้นไป ร้อยละ 7.20 ร้อยละ 25.0 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 22.90 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 20.70 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 และร้อยละ 31.40 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4

สำหรับผลการวิจัย เมื่อจำแนกกล่าวตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ข้อที่ 1 ด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.57$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า 1. ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.67$) 2. ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.43$) 3. ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.54$) และ 4. ด้านวิมังสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.63$)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ด้านแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ พบว่า ผลการศึกษาจากแบบสอบถามแบบปลายเปิดได้พบข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ ปรับการเรียนสอนให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและความต้องการโดยรวมของนักศึกษา เพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ในสาขาวิชาที่เรียน 2) ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้ 3) ด้านจิตตะ ควรมีการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบการเอาใจใส่และความตั้งใจในการศึกษาในแต่ละรายวิชา และ 4) ด้านวิมังสา ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาโดยภาพรวม ดังนี้ ร้อยละของเพศชายจะ

น้อยกว่าเพศหญิงเล็กน้อย อายุส่วนใหญ่มากกว่า 19 ปี และชั้นที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ชั้นปีที่ 4 ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า จำนวนนักศึกษาของสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ภาคปกติมีจำนวนที่ใกล้เคียงกันในแต่ละชั้นปีและส่วนมากนักศึกษาของสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เพราะในสมัครเข้าเรียน จำนวนของผู้สมัครเข้าเรียนทุกสาขาวิชาเพศหญิงจะมากกว่าเพศชาย รวมถึงสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในประเด็นของอายุของนักศึกษา นักศึกษาส่วนมากจะมีอายุระหว่าง 20-25 ปี เพราะในประกาศรับสมัครนักศึกษาจะกำหนดอายุของนักศึกษาไม่เกิน 23 ปี ด้วยเหตุผลเรื่องของการปรับตัวของนักศึกษาในการอยู่กับเพื่อน ๆ ในชั้นปีเดียวกันและการเข้าร่วมกิจกรรมกับนักศึกษาต่างชั้นปี ส่วนนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตจะไม่มีกำหนดอายุในการเข้าศึกษา เนื่องจากพระภิกษุและสามเณรมีการเรียนรู้และปรับตัวเรื่องของพระตามพระธรรมวินัยที่ได้กำหนดเรื่องของผู้อาวุโสไว้อย่างชัดเจนและอีกประการหนึ่งพระภิกษุและสามเณรที่เป็นนักศึกษาจะเป็นที่เคารพและเป็นที่พักพิงให้กับนักศึกษาคฤหัสถ์เป็นอย่างดีและเพื่อให้นักศึกษาปกติ

คฤหัสถ์และบรรพชิตได้มีความคุ้นเคยกัน สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จะจัดกิจกรรมภายในสาขาก่อนเปิดภาคการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้ทำความรู้จักกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ให้กับนักศึกษาใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานิรมล สุวรรณโคตร (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง*การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร* พบว่า นิสิตมีการปรับตัวด้านกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับมาก เพื่อให้นิสิตมีการปรับตัวด้านนี้ได้ดียิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยควรมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและส่งเสริมให้นิสิตสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีและการมีความสามัคคีเพื่อให้นิสิตสามารถปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 ด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า

1. ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความตั้งใจในการเรียนเพื่อต้องการเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพในอนาคต กล่าวคือมีความเอาใจใส่ใจในการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตลอดระยะเวลาที่ศึกษา และต้องการประกอบอาชีพในสาขาวิชาชีพที่ได้เล่าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสถิต รัชปต์ย (2554) ได้ศึกษาเรื่อง*การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาของนักศึกษาคฤหัสถ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด* ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาได้ประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการศึกษา ด้านฉันทะอยู่ในระดับมาก เพราะในการเรียนทุกครั้งผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยการอธิบายขอบข่ายเนื้อหาวิชาที่เรียน คำเนื้ถึงเป้าหมายที่ตนเองและนักศึกษาต้องการ คือ ความสำเร็จการศึกษา ทำให้ผู้เรียนไม่มีอคติต่อครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นและสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันของตนเอง เมื่อมีความชอบใจแล้วจะมีความเพียรพยายามที่จะทำให้ตนเองประสบความสำเร็จตามที่ตนเองตั้งใจไว้และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาบรรจง ดิสรโณ (ศรีสุข) (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง*ศึกษากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน*

ปรียัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การจัดการเรียนสอนให้สอดคล้องกับคุณธรรมมุ่งเพื่อให้ นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน รักพอใจ คือ ฉันทะ เมื่อเกิดความรักและพอใจในการเรียนการสอนแล้วจะเกิดความขยันหมั่นเพียรพยายาม ตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ จิตใจจดจ่อตรวจสอบใคร่ครวญด้วยปัญญา

2. ด้านวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักศึกษามีความเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้ในรายวิชาที่เรียน หาประสบการณ์จากเพิ่มเติมด้วยตนเอง และสังคมที่เป็นอยู่ เพื่อหวังความสำเร็จในหน้าที่การศึกษาและการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนันท์ กิตติสัทโท (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงาน กรณีศึกษาผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านดงเย็นจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ธรรมะที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 เป็นธรรมะที่แสดงให้เห็นถึงหลักการการทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามจุดหมายที่กำหนดไว้และสามารถนำไปใช้ในการประกอบกิจการและอาชีพได้ทุกประเภท ส่วนผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบลบ้านดงเย็นของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรม

เครื่องปั้นดินเผา นั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างชาวตำบลดงเย็นได้ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงานครบทุก 4 องค์ประกอบ คือ มีความพึงพอใจ มีความรักในอาชีพการงาน (ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่น (วิริยะ) มีการเอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการพิจารณาหาช่องทางในการปฏิบัติงานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทำให้ชาวตำบลดงเย็นได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง สามารถประยุกต์ใช้ อิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการทำงานโดยเฉพาะในข้อที่ 2 คือ วินัย หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและยังสอดคล้องกับลักษณะ สรีรวัฒน์ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แยกแต่ละด้าน คือ วินัย จิตตะและวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาตามเพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การสอนพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและแต่ละด้าน และยังสอดคล้องงานวิจัยของพระมหาพรหมเชษฐ เขมโก (พิมพ์

ปิด) (2554) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารบุคลากรตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการบริหารงาน บุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและครูตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยคือ ด้านวิริยะ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา วิธีการประยุกต์อิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหาร ครูจัดกิจกรรมแทรกเพื่อให้ นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของหลักอิทธิบาท 4 ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอบรมคุณธรรมจริยธรรมทุกวัน หน้าเสาธง แทรกเรื่องราวของบุคคล หรือนักเรียนผู้ประสบความสำเร็จในการเรียนได้คะแนนระดับดีเยี่ยม ได้รับรางวัลการแข่งขันต่าง ๆ ก็เพราะใช้ อิทธิบาท 4 นอกจากนี้ในการสอนของครูก็แทรกคุณธรรมเรื่องอิทธิบาท 4 ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม

3. ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักศึกษาเอาใจใส่ในกิจกรรมการศึกษาเล่าเรียน เวลาอาจารย์สอนก็จะตั้งใจเรียน ไม่เล่นหรือหยอกล้อกันทำให้ผล

การเรียนออกมาในระดับที่น่าพอใจ เหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็คือ หลักสูตร สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นหลักสูตรวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานทำให้นักศึกษามีเป้าหมายในการเรียน คือ การสอบผ่านใบประกอบวิชาชีพ ซึ่งทำให้นักศึกษามีความตั้งใจในการเรียนและใส่ใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพันธ์ แสนสี (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดขอนแก่น พบว่า คิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนกีฬาจังหวัดขอนแก่น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสาและด้านฉันทะ สุดท้าย คือ ด้านวิริยะ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอรวิภา จรุงจารุวัฒนา และคณะ (2559) เรื่องการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลห้วยยา อำเภอมะนัง จังหวัด

เชียงใหม่ พบว่า การบูรณาการหลัก
อิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการ
ศึกษาตามอัธยาศัย โดยนำหลักอิทธิ
บาท 4 ไปสอดแทรกในแผนการเรียนรู้
และเนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ จัดให้มี
การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง นอก
จากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอบรม
จริยธรรมในชั้นเรียน ค่ายคุณธรรม
การศึกษาชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางพระ
พุทธศาสนา เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิด
การเรียนรู้ มีความเข้าใจหลักอิทธิบาท
ธรรมภายหลังการบูรณาการหลักอิทธิ
บาทธรรมกับการเรียนการสอนของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการ
ศึกษาตามอัธยาศัย กับผู้เรียนที่มีผล
การเรียนต่ำ ขาดเรียนบ่อย ไม่ตั้งใจ
เรียน ส่งการบ้านช้า พบว่า ผู้เรียน
สามารถแก้ไขปัญหาในการเรียน มี
ความสนใจในการเรียน มีความเพียร
ตั้งใจทำกิจกรรมในชั้นเรียนและมีผล
การเรียนดีขึ้น

4. ด้านวิมังสา โดยภาพ
รวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็น
เพราะนักศึกษาใช้สติปัญญาพินิจ
พิจารณา ไตร่ตรองหาเหตุผลและ
ตรวจสอบข้อบกพร่องในการศึกษาอยู่
เสมอ รู้จักค้นคว้าทดลอง หาทางแก้ไข
ปรับปรุงตนให้มีความก้าวหน้าในการ
เรียนและการทำงานอยู่เสมอ ดังคำ

กล่าวว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิต
ฝักใฝ่ และใช้ปัญญาสอบสวน แต่หาก
จะให้ความหมายที่ลึกซึ้งของอิทธิบาท
4 กล่าวเป็นหลักปฏิบัติได้ว่า *อยากทำ
มันให้ดีที่สุด มีอะไรต้องทำมันให้สำเร็จ
ทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ และใช้
ปัญญาจัดการ นำงานสู่จุดหมาย* ซึ่ง
สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของผอ
ทอง สุจินพรัหม (2559) เรื่องการนำ
หลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการ
บริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามทรรศนะของบุคลากรในโรงเรียน
มัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัด
ศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ
ศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 พบว่า
ผู้บริหารมีการประยุกต์ใช้หลักการ
ด้านวิมังสา คือ การทบทวน ไตร่ตรอง
อยู่ในระดับมาก ในเรื่องปฏิบัติงานด้วย
ความซื่อสัตย์สุจริต อดทนต่อปัญหา
ต่าง ๆ ในที่ทำงาน อุทิศเวลาในการ
ทำงานอย่างเต็มที่และขมใจรักษา
อารมณ์ของตนเองได้อย่างมั่นคงและ
สอดคล้องกับสมพร อินทรพาเพียร
(2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้หลัก
อิทธิบาท 4 ในการเรียนของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
สันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
พบว่า การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ใน
การเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี
ที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม
จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิมิงสา ด้านวิริยะและด้านจิตตะ สำหรับด้านวิมิงสามีการเตือนตน การเอาใจฝึกฝนต่อการศึกษา และตรวจสอบผลการเรียนอยู่เสมอ และยังสอดคล้องกับฉันทะ ภัทร เงิน จตุรัส (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ของของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น* พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวิมิงสา คือ การพิจารณาใคร่ครวญที่ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกวัน เพราะวิธีการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดเนื้อหาให้กับนักเรียน จะต้องมีการปรับการสอนให้ดี เพื่อให้นักเรียนต้องแสวงหาความรู้และไตร่ตรองทบทวนบทเรียนที่เรียนมาเพื่อวิเคราะห์ข้อผิดพลาดและปรับปรุงให้ถูกต้อง

ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ด้านแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนา นักศึกษา โดยจำแนกอภิปรายแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ ควรมีการปรับการเรียนการสอนให้น่าสนใจ เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรักในวิชาที่

เรียนให้มากยิ่งขึ้น การอธิบายถึงความสำคัญของงานด้านสังคมสงเคราะห์ซึ่งเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน ควรอธิบายและชี้ให้เห็นว่าการสังคมสงเคราะห์แตกต่างกับการแจกของ เพราะทัศนคติของผู้เรียนหรือคนทั่วไปมักเข้าใจว่า การเรียนสังคมสงเคราะห์เป็นการเรียนเพื่อแจกของ จึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างความเข้าใจให้นักศึกษาทราบว่า สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นสาขาวิชาชีพหนึ่งที่ได้รับการรับรองด้านกฎหมายและมีสภาวิชาชีพในการดูแลการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมพร อินทรพาเพียร (2560) เรื่อง *การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่* ว่า นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนต้องมีความพึงพอใจและรักในการเรียนโดยการกระตุ้น การแนะนำและการเอาใจใส่ของครูผู้สอน

2) ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมในการเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้ เพราะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เป็นศาสตร์และศิลป์ คำว่า เป็นศาสตร์ คือ นักศึกษาต้องเรียนรู้ภาคทฤษฎีและ

องค์ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สังคมสงเคราะห์ คำว่า เป็นศิลป์ คือ นักศึกษาต้องเรียนรู้การปฏิบัติงาน ร่วมกับคนทุกระดับและทุกประเภท เพราะงานด้านสวัสดิการสังคมและ สังคมสงเคราะห์เป็นสิทธิที่ทุกคนพึง ได้รับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ. 2560 ดังนั้น จึงมีการ กำหนดในหลักสูตรสาขาวิชาสังคม สงเคราะห์ศาสตร์หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559 ให้มีการเพิ่มชั่วโมงในการ ฝึกปฏิบัติโดยแบ่งออกเป็น 3 รายวิชา คือ SO1237 การฝึกทำรายการณศึกษา SO1237 การ ฝึก ปฏิบัติ สังคม สงเคราะห์ระดับกลุ่ม และ SO1238 การฝึกสังคมสงเคราะห์ในระดับชุมชน และเพิ่มการวิจัยใน 2 รายวิชา คือ SO1208 ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ 1 ซึ่งเป็นการวิจัย เชิงปริมาณ และ SO1209 ระเบียบวิธี วิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 2 ซึ่งเป็น ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็น การส่งเสริมให้นักศึกษาได้ใช้ ผลการวิจัยในการฝึกปฏิบัติงานและ นำเสนอเป็นโครงการในระดับชุมชน และจังหวัด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของสุพันธ์ แสนสี (2558) เรื่องการ ประยุกต์ใช้หลักกิตติบาท 4 เพื่อ ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหาร

จัดการโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ การปฏิบัติงานจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องมีการทดลองปฏิบัติก่อนที่จะมีการ ปฏิบัติงานจริงอย่างสม่ำเสมอและ จะต้องฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพราะ การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะทำให้ เกิดความถนัดในหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย

3) ด้านจิตตะ ควรมีการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบ การเอาใจใส่และความตั้งใจใน การศึกษาในแต่ละรายวิชา สาขาวิชา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่ ต้องปฏิบัติงานกับคนทุกระดับ เพราะ สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ เป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้ นักสังคม สงเคราะห์ต้องเรียนรู้และประยุกต์องค์ ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา ปรัชญา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และการศึกษา กล่าวได้ว่า สังคมสงเคราะห์เป็นสหวิชาการและเป็นสหวิชาชีพ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่ ำงยิ่งในการทดสอบหลังการเรียนเพื่อเป็น การทดสอบความเข้าใจของนักศึกษา หลังจากได้เรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของลักขณา สิริวัฒน์ (2559) เรื่องการ ประยุกต์ใช้กิตติบาท 4 ในการจัดการ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู ระดับประถมศึกษา พบว่า ครูต้อง

ปลูกฝังหลักอิทธิบาท 4 ในขณะสอน เนื้อหาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยให้ลงมือทำกิจกรรมที่หลากหลาย อันเป็นการฝึกการรับรู้และทักษะ เพราะทั้งการเรียนรู้และทักษะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ไปสู่พฤติกรรม การเรียนที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี

และ 4) ด้านวิมังสา ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุง การเรียนการสอนที่มีความเหมาะสม เพราะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นการปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือมนุษย์ เนื่องจากทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึง สวัสดิการแห่งรัฐ มนุษย์หรือผู้รับ บริการมีความหลากหลายมีปัญหาที่ ซับซ้อน การเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นการสอนในภาคทฤษฎีที่ต้องนำไป ปฏิบัติในรายวิชาฝึกภาคปฏิบัติ ซึ่งใน ระหว่างเรียนนักศึกษาได้มีโอกาสใน การเข้าไปสังเกตการณ์ในหน่วยงาน ด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคม สงเคราะห์ ซึ่งการที่นักศึกษาได้เข้าร่วม สังเกตการณ์จะให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์จริง ยก ตัวอย่าง ในรายวิชาสังคมสงเคราะห์ใน กระบวนการยุติธรรม นักศึกษาได้มี โอกาสเข้าไปเรียนรู้กระบวนการ ปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ใน ระบบกระบวนการยุติธรรมและนำมา

แลกเปลี่ยนในการเรียนสอนเพื่อเป็น การปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหา บรรจง ดิสรโณ (ศรีสุข) (2560) ได้ ทำการศึกษาเรื่อง*ศึกษาการประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการ เรียนการสอน ของโรงเรียนปริยัติคุณ รสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัด สุรินทร์* พบว่า ผู้บริหารและครูควร มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใน และภายนอกของนักเรียนไปด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารและครูควรส่งเสริม ให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ พัฒนาด้วย การลงมือปฏิบัติจริง เมื่อนักเรียนมี ประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เรียนรู้ จะ สามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญ ด้วยตนเอง นำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ ในวิถีชีวิตประจำวันได้ เกิดการพัฒนา ทักษะการคิด การตัดสินใจ ตลอดจน การกระทำได้อย่างถูกต้อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

นักศึกษามีความตั้งใจในการ เรียนในสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์และ พรอมในการเรียนการสอน มีความเต็ม ใจในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสาขา วิชา มีความขยัน อดทนและตั้งใจ ฝึกฝนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพสังคม สงเคราะห์เพื่อให้เกิดความชำนาญและ หมั่นศึกษา หาประสบการณ์ในการ ปฏิบัติงานให้เพิ่มพูน ทั้งยังเอาใจใส่ไม่ ปล่อยใจให้ผู้อื่นในการศึกษาและ

การทำหน้าที่ของตัวเองอย่างรอบคอบ และจริงจัง ทั้งยังนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติงานและการเรียนในสาขาวิชา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ไปใช้ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน สวัสดิการสังคมในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาและการให้คำแนะนำเพื่อนในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยใช้หลักการให้คำปรึกษาที่ได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี

สรุป

โดยสรุปแล้ว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ คือ เพื่อการศึกษาการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และเพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนานักศึกษา โดยมีกรอบแนวคิดหลักในเรื่องอิทธิบาทธรรม ดังนั้น แนวคิดหลักด้านเนื้อหาของการวิจัยจึงว่าด้วยองค์ประกอบ 4 ด้านของหลักธรรม เมื่อก้าวโดยภาพรวมจะเห็นภาพสะท้อน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ การเรียนการสอนต้องปรับให้น่าสนใจ เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรักรายวิชา มากยิ่งขึ้น ควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เพื่อให้เห็นความสำคัญในการเรียนสาขาวิชานี้

รวมทั้งการแนะนำเกี่ยวกับอาชีพหรือหน่วยงานที่สามารถเข้าทำงานในอนาคต

2) ด้านวิริยะ เป็นกระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อต่อยอดความรู้ในด้านสังคมสงเคราะห์ การเชิญหน่วยงานทางสวัสดิการสังคมในจังหวัดหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์และให้นักศึกษาได้มีการร่วมสังเกตการณ์ในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์

3) ด้านจิตตะ เป็นกระบวนการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบการเอาใจใส่ในการศึกษาในแต่ละรายวิชา ทั้งนี้ เพื่อให้การเรียนการสอนเข้มข้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกภาคปฏิบัติ การทดสอบควรให้นักศึกษาได้ทดสอบเพื่อทบทวนองค์ความรู้เป็นภาคปฏิบัติด้วย เพราะสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์เป็นสาขาวิชาที่ต้องปฏิบัติงานกับมนุษย์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน โดยนำผลการวิจัยมาเป็นนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์

4) ด้านวิมังสา เป็นกระบวนการที่ทำให้นักศึกษาได้แสดงความ

คิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อความเข้าใจในแต่ละรายวิชาที่เรียนให้มากขึ้น เพราะการถามตอบเป็นการจุดประกายความคิดให้นักศึกษาได้คิดนอกกรอบ เนื่องจากการปฏิบัติงานเพื่อบริการด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์ นักศึกษาต้องพบ

กับสถานการณ์ที่มีความหลากหลายและกลุ่มผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่าง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาได้ติดตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมในมิติที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- ณิชาภัทร เงินจตุรัส. (2555). *การประยุกต์หลักอริยบท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิรมล สุวรรณโคตร. (2553). *การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ผอบทอง สุจินพรหม. (2559). *การนำหลักธรรมอริยบท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของบุคคาลกรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28*. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด. 5 (2), 102-111.
- พระมหาบรรจง ตีรโณ (ศรีสุข). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยบทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอมือง สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพรหมเชษฐ์ เขมโก (พิมพ์ปัด). (2554). *การบริหารบุคลากรตามหลักอริยบท 4 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนันท์ กิตติสัทโท. (2551). *การประยุกต์ใช้อริยบท 4 ในการทำงานศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11, 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลักขณา สิริวัฒน์. (2559). การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูระดับประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 10 (2), 163-170.
- สถิต รัชปต์. (2554). *การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาของนักศึกษาคุรุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมพร อินทรพาเพียร. (2560). *การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุพันธ์ แสนสี. (2558). *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต. (2559). *สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- อรวิภา จรุงจารุวัฒนา และคณะ. (2559). การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตวิจัย*. 7 (2), 183-194.